

Türk Tüketici Hukuku'nun AB Hukuku İle Uyumu Sorunu

Doç. Dr.Yeşim M. Atamer

Tüketicinin Korunması Alanında AB Yönergeleri ve Türk Hukukunda Karşılıkları

☐ 1984 Karşılaştırmalı Reklamlar	☐ TKHK m.16 + Yönetmelik
☐ 1985 İmalatçının Sorumluluğu	☐ TKHK m.4 + Yönetmelik
☐ 1985 Kapı Önü İşlemleri	☐ TKHK m.8/9 + Yönetmelik
☐ 1986 Tüketici Kredileri	☐ TKHK m.10 + Yönetmelik
☐ 1990 Paket Tur	☐ TKHK m.6/C + Yönetmelik
☐ 1993 Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Şartlar	☐ TKHK m.6 + Yönetmelik
☐ 1994 Taşınmazlardan Kısmi Süreli Faydalanma (Time-Share/Devre Tatil)	☐ TKHK m.6/B + Yönetmelik
☐ 1997 Mesafeli Sözleşmeler	☐ TKHK m.9/A + Yönetmelik
☐ 1998 Tüketici Örgütlerinin Durdurma Davası Açması	☐ TKHK m.23
☐ 1999 Tüketici Satım Sözleşmeleri	☐ TKHK m.4
☐ 2002 Finansal Hizmetlerin Mesafeli Sunumu	☐ Düzenlenmemiş
☐ 2005 Haksız Ticari Uygulamalar	☐ TKHK'da düzenlenmemiş. Kısmen TTK'daki haksız rekabete ilişkin hükümler ile örtüşme var
-

2007 İtibariyle Genel Tablo

- 1995’de kabul edilen TKHK ve 2003’de gerçekleştirilen büyük revizyonla AB Tüketici mevzuatı ile ileri düzeyde bir uyum sağlanmıştır.
 - Genel olarak Türk Tüketici Mevzuatının hazırlanmasında AB itici güç olmuştur. Dolayısıyla “tüketici korunmalı mıdır, korunacaksa nereye kadar korunmalıdır, korumanın verilmesi için en iyi yöntemler nelerdir” tarzı sorular üzerinde durulmamış, faaliyet daha çok tek yöneli bir aktarım düzeyinde kalmıştır.
-

Bugün İtibariyle Başlıca Sorunlar

- ❑ Yeni tarihli bir kısım Yönerge henüz iç hukuka aktarılmamıştır.
 - ❑ Eski tarihli Yönergeler aktarılırken
 - Kısmen eksikler kalmıştır
 - Kısmen sapmalar olmuştur
 - Kısmen tercüme hataları yapılmıştır
 - Kısmen de mevcut Borçlar Kanunu hükümleri ile uyumsuzlıklara sebep olunmuştur
-

Tüketici Satım Sözleşmeleri - 1

□ Kapsam:

- AB mevzuatı, satım yönegesi dahil sadece menkullerle ilgilidir. Gayrimenkul satımı kapsam dışında tutulur. Gayrimenkullerin tüketim amaçlı malvarlığı değerleri olduğu kabul edilmez. Türk hukukunda yaratılan bu farkın gerekçelendirilmesi zordur.
 - Diğer bir fark ise gayri maddi malların da dahil edilmiş olmasıdır.
 - Belirli bir menkul malın imal edilip tüketiciye teslimine ilişkin sözleşmeler de Yönerge kapsamında sayılmasına rağmen Yargıtay yerleşmiş içtihadı ile bunları eser sözleşmesi olarak nitelendirmekte ve bu sözleşmeleri TKHK koruması dışına almaktadır.
-

Tüketici Satım Sözleşmeleri - 2

- Ayıp Tanımı: TKHK m.4'ün vermiş olduğu ayıp tanımı Yönergeninkine yakındır, ancak özellikle kullanım talimatlarındaki hatalar veya montaj aşamasında ortaya çıkan ayıplar için özel bir düzenlemeye ihtiyaç vardır.
-

Tüketici Satım Sözleşmeleri - 3

□ Tüketicinin Seçimlik Hakları:

- Dört seçimlik hak aynıdır (Tamirat/Yenisi ile değiştirme/Dönme/Semenin Tenzili). Ancak bunlar arasında bir sıralama yapılmamıştır, tüketici dilediği gibi bunlardan birini kullanabilir. Oysa AB mevzuatı sözleşmenin ayakta tutulmasını tercih ettiği için önce tamirat veya yenisi ile değiştirme hakkının kullanılmasını ve ancak bunun imkansız veya çok müşgöl olması halinde dönme veya semenin tenzili hakkına gidilmesini öngörür.
 - Cüzzi bir ayıbın varlığı halinde ise dönme hakkı hiç verilmez
-

Tüketici Satım Sözleşmeleri - 4

- Zamanaşımı ve Ayıbı ihbar süresi:
 - 2 yıllık ZA süresi Yönergeye paraleldir.
 - Ancak tüketicinin malı teslim aldığı tarihten itibaren 30 gün içinde ayıpları bildirmesi yükümlülüğü Yönergeye açık aykırılık teşkil eder. Yönerge bu süreyi en az 2 ay olarak öngörmüş ve bu sürenin de ayıbın tespitinden işleyeceğini saptamıştır. Dolayısıyla kast edilen bir ayıp ihbar süresidir. Bilinmelidir ki AB bu konuda üye ülkeleri tamamen serbest bırakmıştır. Yani böyle bir ihbar süresi öngörülmesi mecburiyeti yoktur.
 - Ayıba ilişkin ispat yükü:
 - Yönerge ilk 6 ay içinde ortaya çıkan ayıpların teslim anında var olduğu karinesini getirmiştir. Yani aksini ispat yükü satıcıdadır. Bu da henüz Türk hukukuna aktarılmamıştır.
-

Tüketici Satım Sözleşmeleri - 5

□ Garanti taahhüdü:

- AB hukukuna açık bir aykırılığın söz konusu olduğu alanlardan biri Türk sisteminde var olan zorunlu garantidir. Türk hukukunda yönetmelik ile Bakanlıkça saptanan mallar açısından bir garanti verilmesi mecburiyeti vardır. Oysa imalatçı garantileri AB hukukunda tamamıyla ihtiyaridir. İmalatçı dilerse ancak bu türden bir taahhüt verir.
-

Tüketici Satım Sözleşmeleri - 6

- Ayıp halinde satım zincirindeki diğer kişilere karşı talepler
 - TKHK ile Satım Yönergesi arasındaki bir diğer önemli fark ise Türk hukukunda zorunlu garanti dışında m.4'de tüketiciye "imalatçı, bayi, acenta, ithalatçı"ya karşı da seçimlik haklarını kullanma imkanının verilmiş olmasıdır.
 - Sözleşmelerin nispiliği ilkesine ciddi bir müdahale sayılabilecek doğrudan başvurma imkanı (*action direct*) bugün AB içinde çok tartışılan bir konudur.
-

Tüketici Satım Sözleşmeleri - 7

- ❑ AB Satım Yönergesi ile gelmiş olan (m.4) ancak TKHK'a aktarılmamış olan önemli bir yenilik tüketiciye malı satan son tacirin rücu hakkına ilişkin düzenlemedir.
 - ❑ Genelde tacirin rücu imkanı, kendisine malı satan tacir ile arasındaki sözleşmenin tabi olacağı daha kısa ZA süresi nedeniyle bloke olacaktır. Nitekim bunun engellenmesi ve satım zinciri içinde ayıba sebep olan kişiye kadar rücu imkanının verilmesi için üye ülkeler gerekli düzenlemeleri yapmak durumundadır. Bu konuda TKHK eksiktir.
-

İmalatçının Sorumluluğu – 1

- ❑ Türk iç hukukuna aktarılırken aslında en önemli yanlışlığın yapıldığı noktalardan biri imalatçının sorumluluğudur. Zira tüketicinin sadece “alış-veriş” menfaatini koruyan satım hukuku hükümleri ile tüketicinin ve o maldan genel olarak zarar gören herkesin “bütünlük menfaatini” koruyan hükümler karıştırılmıştır.
 - ❑ Biri sözleşmesel sorumluluk diğeri haksız fiil sorumluluğuna dahil olan iki alan ayrı tutulmamıştır.
 - ❑ Dolayısıyla düzenleme, sadece satım sözleşmesinin tarafı olan “tüketici”nin bir üründen zarar görmesi halinde tazminat talep edebilecek şekilde TKHK m.4’de gerçekleşmiştir.
 - ❑ Bu maddeye dayanılarak çıkarılan Yönetmelik her ne kadar kapsamı daha geniş tutmaya çalışmış olsa da kavram kargaşası burada da devam etmiştir.
-

İmalatçının Sorumluluğu – 2

- ☐ Zarar gören ile tüketici aynı kişi değildir
 - ☐ Üründeki hata ile maldaki ayıp aynı şey değildir
 - ☐ Ürünün hatası ile malın ayıbının tespit edileceği an aynı an değildir
 - ☐ Sorumluluk süreleri aynı değildir
 - ☐ Sorumsuzluk halleri aynı değildir
-

İmalatçının Sorumluluğu – 3

□ İçeriğe ilişkin bazı sorunlar:

- Taşınırlar da “mal” kavramına dahil olduğu için eser sahibi imalatçının sorumluluğuna tabii olmaktadır
 - İmalatçı kavramı AB Yönergesi ile mukayese edildiğinde fazla dar kalmaktadır
 - Hangi zararların Yönetmelik kapsamında tazmin edileceği konusunda bir açıklık yoktur ve özellikle Yönergede var olan 500 Euro sınırı iç hukuka aktarılmamıştır
-

İmalatçının Sorumluluğu – 3

- Sonuç: İmalatçının sorumluluğuna ilişkin AB Yönergesinin Türk iç hukukuna tümü itibariyle yeniden aktarılması ihtiyacı vardır.
-

Tüketici Kredisi Sözleşmeleri – 1

□ Kredi kavramı:

- Kredi tanımı TKHK m.10'da fazla dardır. Sadece "nakit" olarak alınan krediler tüketici kredisi olarak nitelendirilmiştir.
 - AB Yönergesi ise nakit ödeme dışında tüketiciye bir finansman imkanı sağlanan bütün halleri de kapsamakta, özellikle ertelenmiş ödeme, taksitlendirme imkanları da kapsama alınmıştır.
-

Tüketici Kredisi Sözleşmeleri – 2

□ Faiz:

- Kredi faizlerinin değiştirilmesi konusunda AB Yönergesi herhangi bir düzenleme içermemektedir. Faizin değiştirilmesi konusunda sözleşme hükümleri sadece tüketici sözleşmelerinde yer alan haksız şartlara ilişkin yönerge çerçevesinde denetlenmektedir.
 - TKHK m.10'daki sabit süreli kredi sözleşmelerinde faizin değişmezliği kuralı en azından hukuk politikası açısından tartışılabilir bir kuraldır.
-

Tüketici Kredisı Sözleşmeleri – 3

□ Bağlı işlemler:

- TKHK m.10, fıkrası 5’de “bağlı işlem”, tüketici kredisinin belirli bir marka mal alınması veya belirli bir satıcı ile işlem yapılması şartına bağlanması halinde söz konusudur. Bu hallerde malın teslim edilmemesi, geç teslim edilmesi veya ayıplı teslim edilmesi halinde kredi veren de tüketiciye karşı sorumlu tutulmaktadır.
 - Yönerge ise tüketici kredisı sözleşmesinde bu türden bir ifadenin yer alması şartını aramamaktadır. Bu konuda özellikle Ekim 2007’de Topluluk Mahkemesinin vermiş olduğu bir karar da Yönergenin yorumuna açıklık kazandırmıştır.
-

Tüketici Kredisi Sözleşmeleri – 4

- Tüketici Kredilerine İlişkin Reklamlar:
 - Yönergeden ciddi bir sapma tüketici kredilerine ilişkin reklamlarda verilecek bilgiler konusunda mevcuttur. Bu konuda TKHK'da herhangi bir düzenleme var olmamasına rağmen Yönerge m.3 uyarınca her türlü reklamda kredinin tüketici için toplam maliyetinin, yani sözleşmesel faizin yanı sıra masraflar, harçlar vs. dahil masrafın bir yüzdelik oran olarak gösterilmesi zorunluluğu vardır.
-

Tüketiciyi koruyucu hukuki düzenlemelerin yeri - 1

- ❑ Türk yasa koyucusu tüketiciyi niye koruduğunu ve nasıl korumak istediği konusunu irdelememiştir.
 - ❑ Bu hukuk politikası tartışması yürütülmediği içindir ki tüketiciyi koruyucu düzenlemelerin ayrı bir kanun içinde “özel” düzenlemeler olarak ele alınması da tartışma konusu edilmemiştir.
 - ❑ Oysa bugün TKHK’nun kapsamına bakıldığında Borçlar Kanunu’nun içinin boşaltılmaya başlandığı anlaşılmaktadır.
-

Tüketiciyi koruyucu hukuki düzenlemelerin yeri - 2

- ❑ Bugün AB içinde tüketici mevzuatı yeniden gözden geçirilmekte ve bu düzenlemelerden genel ilkeler türetilerek bir AB Sözleşme Hukuku yaratılmaya çalışılmaktadır.
 - ❑ Avrupa'da, eşit ve özgür bireyler paradigması ile çalışan medeni kanunlar revize edilerek tüketiciyi koruyucu hükümler bu kanunlara eklenmektedir.
 - ❑ Sonuç olarak tüketici hukuku bir yan dal olmaktan çıkmış doğrudan borçlar hukukunun en dinamik alanına dönüşmüştür.
-

Tüketiciyi koruyucu hukuki düzenlemelerin yeri - 3

- ❑ Türk yasa koyucusu hem borçlar kanununu hem de tüketici kanununu revize etmenin eşiğinde dünyadaki bu gelişmelere sırt çevirmemelidir.
 - ❑ Özel kanunlar ve ihtisas mahkemeleri belirli alanlarda kaçınılmaz olabilir ancak tüketici hukuku bu alanlardan biri olmak için fazlasıyla “pür” borçlar hukukudur.
-